

Ara fa deu anys que tres dirigents del grup italià d'extrema esquerra, Lotta Continua van ser arrestats sota l'acusació d'haver ideat i comès l'assassinat del comissari Luigi Calabresi a Milà l'any 1972. La principal acusació venia d'un ex-company seu, Leonardo Marino, que a canvi de testimoniar i declarar-se també culpable aconseguia la condició de penedit, que a Itàlia és una institució i una eina cabdal, encara que no sempre noble, per a la justícia.

Adriano Sofri, Ovidio Bompreschi i Giorgio Petrostefani, al llarg d'aquests anys han assistit no a un procés, sinó a dos, plens d'incoherències, imprecisions, pressions sobre els jurats populars i nombroses "proves" basades en el testimoni del "penedit" Marino que cauen sovint en serioses contradiccions, desmentits i correccions.

Mentrestant els tres acusats, no solament es consideren del tot innocents de l'assassinat del comissari Calabresi sinó que exigeixen excuses i es neguen taxativament a fer cap petició de gràcia.

Emmig de la polèmica, que ha originat una batalla campal a Itàlia entre diferents sectors de l'intel·lectualitat i la política, destaca el nom del premi Nobel de Literatura Dario Fo.

Fo, que va estrenar pel febrer a Torí el seu espectacle *Marino lliure! Marino és innocent*, ha llençat greus acusacions contra el penedit, a qui qualifica de mentider i de traïr els seus companys.

De fet, el 21 de desembre del 1993 tots els acusats —incloent-hi Marino— són absolts. Pel maig del 94 s'inicia el procés d'apel·lació al Suprem, que és resolt el novembre del 95 amb condemnes de vint-i-dos anys de presó per als tres imputats i, en nom de la "lleï dels penedit", allibera Marino. Aquest, ja abans que l'arrestessin, s'havia decidit a testimoniar en contra dels seus ex-companys; per raons personals, de venjança... o bé perquè —com diu ell— s'ha de fer justícia. Sigui com sigui, l'autor de *Mort accidental d'un anarquista* utilitza tota la seva acidesa, la càrrega d'ironia i d'humor extrem, per cre-

El joglar i la política

En un llibre d'entrevistes publicat com a conseqüència de la concessió del premi Nobel (*Dialogo provocatorio sul comico, il tragico, la follia i la ragione*. Roma-Bari, Laterza, 1997) Dario Fo es ratifica en la necessitat de continuar fent teatre polític encara que això li coste cada cop més esforç. I, afegeix, que si d'alguna cosa ha de penedir-se és de no haver estat més irònic en les seues crítiques. Unes crítiques que Fo sap llençar a tort i a dret; és a dir: contra les institucions econòmiques i ideològiques, contra l'aparell de l'estat italià sorgit de la Segona Guerra Mundial... Però també contra els moviments d'esquerra que basteixen els seus programes d'acció sobre una visió reduccionista de les coses i defensen posicions properes al maniqueisme. Posicions el qüestionament de les quals acaba esdevenint, gairebé sempre, herètic.

No és casual, doncs, que Fo empre el terme *sagrat* per referir-se a uns i a altres, o que qualifique el grup polític Servire il Popolo de "franciscans d'esquerra...". I és que, si alguna cosa ha posat al descobert Fo tot al llarg de la seua trajectòria professional ha estat que la consciència individual, en tant que crítica, no pot veure's mai sotmesa a dogmes, i que l'ésser humà —a més— és contradictori per essència, com la vida mateixa.

Aquests principis insubornables li han provocat, com és ben sabut, problemes amb uns i altres: per a l'església-institució, ja ho sabem, Fo és un bufó ridícul; per als moviments comunistes, va esdevenir un incòmode aliat que qüestionava tant el que de jerarquització i sotmetiment de l'individu al Partit (siga el que siga) subjau a tots ells, com el seu pragmatisme, capaç d'anihilar els qui s'hi lliuren en cos i ànima (com, per exemple, Ruperto Solanas Mas, el protagonista d'*El camarada oscuro* d'Alfonso Sastre).

Conseqüència lògica de l'anterior serà la creixent simpatia de Fo, i de Franca Rame, per aquells moviments d'esquerra que, per la seua marginalitat o el seu caràcter crític, s'allunyen obertament de tota pretensió eclesial.

Simpatia que no sap d'ortodòxies i que menysprea, com no podia ser altrament, les excomunionis marxistes contra l'anarquisme: és significatiu, a aquest respecte, que el text de presentació de l'estrena de *Mort accidental d'un anarquista* (1970), signat per La Comune (el grup teatral fundat el mateix any per Fo i Rame a Milà, per fer un teatre popular i compromès), utilitzi abundants citacions d'Engels i Lenin.

Així les coses, resulta comprensible que el teatre de Fo, la seua figura mateixa, faça nosa als oficialismes ideològics, que les seues sàtires no resulten sempre políticament correctes i que, a poc a poc, haja estat desplaçat cap a una perifèria on, de segur, Fo es troba ben a gust. Una perifèria des de la qual, sense renunciar al que de positiu tenen els moviments d'esquerra actuals, recupera molts aspectes d'una tradició cultural i política oficialment negada (o soterrada) com és la de l'anarquisme, que tant de desenvolupament va tenir a Itàlia... Una tradició, per cert, en la qual el teatre representava un gran paper com a eina de formació i entreteniment; un teatre, l'anarquista, que no defugia els gèneres populars (el melodrama, el sainet, la sàtira o la revista) i els utilitzava de forma molt semblant a com fan Dario Fo i Franca Rame. **Josep Lluís Sirera**

ar un espectacle amb un Marino estúpid i ridícul del qual s'aprofiten els qui volen que el "cas Calabresi" no sigui un més dels que mai s'han resolt a la Itàlia dels misteris, les conspiracions i els poders ocults.

Lotta Continua, definida per molts com l'organització ideològica que va adreçar molts joves cap a altres organitzacions de caire terrorista els anys 70, és avui un record dels anomenats "anys de

plom". Aleshores, els atemptats d'organitzacions neofeixistes o de l'extrema esquerra (Prima Linea, Brigades Roges etc.), convertien el país en un mar de sang i de *cadàvers excel·lents* al servei de l'estabilitat d'un Occident que no es podia permetre el luxe de tenir a Itàlia el Partit Comunista més fort sense fer el que calgués per impedir que toqués el poder.

El dramaturg i premi Nobel Dario Fo va estar embolicat en la polèmica sobre l'assassinat del comissari Calabresi. Ara s'inspira en aquest tema per fer una obra de teatre.

Vicenç Lozano